

İÇERDEN BİRİ: DÜNYA EKONOMİK KRİZİNDE NELER ÖĞRENDİM? (*)

Joseph STIGLITZ () Çev. Seyhan ERDOĞDU**

Önümüzdeki hafta yapılacak olan Uluslararası Para Fonu (IMF) toplantısı, geçen sonbaharda Seattle'da, Dünya Ticaret Örgütü toplantısını basan göstericilerin çoğunu Washington kentine getirecek. Bu kişiler IMF'yi küstahlıkla suçlayacaklar. IMF'nin, yardım ediyor olması gereken gelişmekte olan ülkelerin sesine kulak vermediğini söyleyecekler. IMF'nin ekonomik reçetelerinin işleri daha da kötü hale getirdiğini, ekonomideki yavaşlamayı gerilemeye, gerilemeyi depresyona döndürdüğünü söyleyecekler.

İsabet de etmiş olacaklar. 1996 yılından geçen Kasım ayına kadar, son yarım yüzyılın en ağır küresel ekonomik krizi sırasında, Dünya Bankası'nda baş iktisatçı idim. IMF'nin, ABD Maliye Bakanlığı'nın arkasına takılarak krize nasıl tepki verdiğini gördüm. Ve dehşete düştüm.

Küresel ekonomik kriz, Tayland'da, 2 Temmuz 1997'de başladı. Doğu Asya ülkeleri 30 yıllık bir mucize döneminden geliyorlardı; gelirler artmıştı, sağlık iyileşmişti, yoksulluk büyük ölçüde azalmıştı. Herkes okuryazar olmakla kalmamış, bu ülkelerin çoğu uluslararası bilim ve matematik testlerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin önüne geçmişlerdi. Bazıları 30 yıldan bu yana bir tek yıl bile ekonomik gerileme yaşamamışlardı.

(*) <http://www.tnr.com/041700/stiglitz041700.html>. (17.04.2000). The Insider. What I learned at the world economic crisis.

(**) Joseph Stiglitz; Stanford Üniversitesi'nde (halen izinli) iktisat profesörü ve Brookings Enstitüsü'nde üyedir. 1997-2000 döneminde Dünya Bankası baş iktisatçısı ve başkan yardımcısı idi. 1993-1997 yılları arasında ABD Başkanının Ekonomik Danışmanlar Konseyinde görev yaptı.

Ama felaket tohumları ekilmiş bulunuyordu. 90'ların başında Doğu Asya ülkeleri finans ve sermaye piyasalarını liberalleştirmişlerdi - daha fazla fon çekmeye ihtiyaçları olduğu için değil (tasarruf oranları zaten %30 ve üzerindediydi), bir bölümü ABD Maliye Bakanlığı'ndan gelen uluslararası baskılar yüzünden. Bu değişiklikler kısa vadeli bir sermaye istilasına yol açtı - yani fabrika türü şeylere yapılan uzun vadeli yatırımların tersine, bir sonraki gün, hafta ya da ay içinde en yüksek getirinin peşinde olan sermaye türünün istilasına. Bu kısa vadeli sermaye, Tayland'da sürdürülemez bir emlak patlamasını ateşledi. Ve dünyanın her yerindeki insanlar (Amerikalılar da dahil), her kabarmanın sonunda çoğu kez de feci sonuçlarla patladığını acı bir biçimde öğrenmiş oldular. Sermaye nasıl aniden aktıysa aynı şekilde çekildi gitti. Ve tabii herkes parasını aynı zamanda çekmeye çalışırsa ekonomik bir probleme yol açılır. Büyük bir ekonomik probleme...

Latin Amerika'da, son mali krizler serisi, şişmiş kamu açıkları ve gevşek para politikalarının, enflasyonun kontrolden çıkmasına neden olduğu 1980'li yıllarda yaşanmıştı. Bu ortamda IMF doğru bir biçimde mali istikrar (denk bütçe) ve sıkı para politikalarını dayatmış, hükümetlerin yardım alabilmeleri için bu politikaları izlemelerini bir ön koşul olarak koymuştu. Böylece, 1997'de IMF, Tayland'a da aynı talepleri dayattı. Fon'un liderleri, kemer sıkmanın Tayland ekonomisine güveni yeniden sağlayacağını söylediler. Kriz diğer Doğu Asya ülkelere yayıldıkça - bu politikaların başarısız olduğunun delilleri yığıldığı halde - IMF, kapısına gelen her hasta ülkeye gözünü bile kırpmadan aynı ilacı vermeye devam etti.

Ben bunun yanlış olduğunu düşündüm. Bir kere, Latin Amerika ülkelerinden farklı olarak, Doğu Asya ülkeleri zaten bütçe fazlasına sahiptiler. Tayland'da hükümetin o kadar fazlası vardı ki, aslında ekonomik büyüme için hayati önem taşıyan eğitim ve alt yapı alanındaki çok ihtiyaç duyulan yatırımlardan ekonomiyi yoksun bırakıyordu. Ve Doğu Asya ülkeleri ayrıca zaten sıkı para politikaları uyguluyorlardı; enflasyon düşüktü ve düşüyordu. (Örneğin Güney Kore'de enflasyon %4 gibi çok iyi bir düzeydeydi.) Problem Latin Amerika'da olduğu gibi basiretsiz hükümet değildi; problem basiretsiz özel sektördü-bütün o bankerler ve borç alanlar, örneğin emlak balonu üzerine kumar oynayanlar.

Bu koşullar altında kemer sıkma politikalarının Doğu Asya ekonomilerini canlandırmayacağından, onları durgunluğa hatta depresyona sürükleyeceğinden korkuyordum. Yüksek faiz oranları yüksek ölçüde borçlu Doğu Asya şirketlerini mahvedebilir, iflasların ve borcunu ödeyemeyenlerin artmasına yol açabilirdi. Kısılan kamu harcamaları ekonomiyi daha da daraltacaktı. Bu nedenlerle politikaların değişmesi için lobi yapmaya başladım. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nün (Massachusetts Institute of Technology) eski seçkin profesörlerinden, Dünya Bankası eski baş ekonomisti olan ve IMF'nin birinci direktör yardımcılığına gelmiş bulunan Stanley Fisher ile konuştum. IMF'de ilişkileri veya etkileri olabilecek olan iktisatçı meslektaşarımla buluştum, IMF bürokrasisini harekete geçirmek için ne yapabiliyorlarsa yapmalarını istedim.

Dünya Bankası'ndaki insanları tahlilimin doğruluğuna inandırmak kolay oldu; IMF'deki kafaları değiştirmek ise resmen imkansızdı. IMF'deki üst düzey yetkililerle konuştuğum zaman - örneğin yüksek faiz oranlarının nasıl iflasları artırabileceğini, böylece Doğu Asya ekonomilerinde güveni yeniden kurmayı nasıl daha da zorlaştıracağını açıkladığım zaman - önce bu görüşe direndiler. Sonra etkili bir karşı görüş geliştiremeyince de, başka bir tepkiye sığındılar. IMF Yönetici Direktörler Kurulu'ndan, ileri sanayileşmiş ülkelere maliye bakanları tarafından atanan ve bütün IMF kredilerini onaylama yetkisine sahip olan bu organdan gelen baskıları bir anlayabilseydim... Söylemek istedikleri açıktı. Kurul'un eğilimi daha da sert olmaktı. Kendileri ise aslında yumuşatıcı bir etki yaratıyorlardı. Yönetici direktör konumunda olan arkadaşlarım ise baskı altında olanların kendileri olduğunu söylüyorlardı. Deli olmak işten değildi, IMF'nin bu atıl iç işleyişini değiştirmek çok zor olduğu için değil, ama her şey kapalı kapılar ardında cereyan ettiğinden, değişikliğe gerçekte kimin engel olduğunu bilmek imkansız olduğu için... IMF'nin uzmanları mı yönetici direktörleri zorluyorlardı yoksa yönetici müdürler mi uzmanları zorluyorlardı? Hâlâ tam anlayabilmiş değilim.

Kuşkusuz IMF'deki herkes, esnek olacaklarına dair bana teminat verdiler. eğer politikaları, gerçekten de aşırı daraltıcı olursa, Doğu Asya ekonomilerini gerekenden daha fazla durgunluğa iterse, bu politikaları değiştireceklerdi. Bu benim tüylerimi ürpertti. İktisatçıların üniversitede öğrencilerine öğrettikleri derslerden ilki gecikmelerin önemidir. Para politikasındaki bir değişikliğin (faiz oranlarının yükseltilmesi veya azaltılması) tam etkisini göster-

mesi 12-18 ay alır. Ekonomik Danışmanlar Konseyinin bir üyesi olarak Beyaz Saray'da çalıştığım dönemlerde, tüm enerjimizi ekonominin gelecekte nerede olacağı konusunda kestirim yapmaya harcardık ki bugün önereceğimiz politikaları bilebilelim. İktisat politikalarında yakalamaca oynamak ahmaklığın daniskası olurdu. Ve IMF yetkililerinin yapmayı önerdikleri tam da buydu.

Şaşırمامam gerekirdi. IMF, dışarıdakiler kendisine çok soru sormadan işlerini yürütmeyi sever. Teorik olarak, yardım ettiği ülkelerdeki demokratik kurumları destekler. Pratikte ise kendi politikalarını dayatarak demokratik sürecin altını oyar. Kuşkusuz IMF resmen hiçbir şeyi "empoze" etmez. Yardım almak için gereken koşulları "müzakere" eder. Ama müzakerelerde bütün güç bir tarafın, IMF'nin elindedir ve Fon parlâmentolarla veya sivil toplumla geniş bir konsensusa ulaşmak için veya yaygın danışmalarda bulunmak için bile yeterli zamanı nadiren ayırır. IMF bazen açıklık taklidi yapmayı bile tamamen terk eder ve gizli anlaşmalar yapar. IMF bir ülkeye yardım etmeye karar verdiği zaman bir iktisatçılar "heyeti" gönderir. Bu iktisatçılar çoğu kez o ülkeye ilişkin etraflı bir deneyimden yoksundurlar. Söz konusu ülkenin kırsalına yayılmış köylerinden çok beş yıldızlı otelleri hakkında ilk elden bilgi sahibi olmaları daha muhtemeldir. Çok çalışırlar, geceler boyu rakamlar üzerinde ter dökerler. Ama görevlerini başarmaları imkansızdır. Günler içinde ya da en fazla haftalar içinde, ülkenin ihtiyaçlarına duyarlı, tutarlı bir program geliştirmekle yükümlüdürler. Söylemeye gerek yok ki biraz rakam yalamak, bütün bir ulusun kalkınma stratejisine ilişkin yeterli bir bakış geliştirmeyi sağlamayacaktır. Daha da kötüsü rakam yalamak her zaman da o kadar iyi bir şey değildir. IMF'nin kullandığı matematik modeller çoğunlukla hatalı veya eskimiştir. Eleştirmenler IMF'yi ekonomilere tek tip elbise uydurmakla suçlamışlardır ve bunda haklıdırlar. Ülke heyetlerinin ülkeleri ziyaret etmeden rapor taslakları hazırladıkları bilinmektedir. İşittiğim bir talihsiz olaya göre de heyet üyeleri bir ülkeye ait raporun önemli bölümlerini kopyalamış ve toptan bir başka ülkenin raporuna aktarmışlar. Aslında vaziyeti idare edebilirlermiş, ancak bilgisayarın "bul ve değiştir" komutu tam çalışmamış ve ilk ülkenin adı bazı yerlerde değiştirilmeden kalmış. Ufak bir takılma!

IMF iktisatçılarının gelişmekte olan ülke vatandaşlarını umursamadıklarını söylemek haksızlık olur. Ama IMF'nin uzmanları arasındaki yaşlı beyler -

ki bu uzmanların çoğu yaşıldır - adeta Rudyard Kipling'in beyaz adamının yükünü taşıyor gibidirler. IMF uzmanları, kendilerinin, ziyaret ettikleri ülkelerdeki iktisatçılardan daha parlak, daha eğitilmiş ve daha az politik amaçlı kişiler olduklarına inanmaktadırlar. Oysaki bu ülkelerdeki ekonomi liderleri oldukça iyidir - çoğu durumda da, genelde birinci sınıf üniversitelerin üçüncü sınıf öğrencilerinden oluşan IMF uzmanlarından daha parlaktırlar ve daha iyi eğitilmiştirler. (İnanın bana: Oxford Üniversitesi, MIT, Stanford, Yale ve Princeton üniversitelerinde öğretim üyesi yaptım. IMF, iyi öğrencilerden hiç birini işe alamadı.) Geçen yaz Çin'de telekomünikasyonda rekabet politikası üzerine bir seminer verdim. Dinleyiciler arasından en az üç Çinli öğrenci Batıdaki en iyi kafaların soracağı karmaşıklık düzeyinde sorular sordular.

Zaman geçtikçe hayal kırıklıklarım büyüdü. Dünya Bankası'nın, kurtarma paketlerine milyarlarca dolar katkıda bulunduğuna göre, sesini duyurabileceği sanılır. Ancak onun sesi de, tıpkı etkilenen ülkelerdeki insanların sesi gibi, aynı kararlılıkla duymazdan gelindi. IMF, Doğu Asya ülkelerinden istediği tek şeyin, bir durgunluk döneminde, bütçelerini denklemlerinden ibaret olduğunu söylemekteydi. Tek şey öyle mi? Clinton yönetimi, bu ülkede denk bütçe için yapılmak istenen değişiklikten kurtulmak için büyük bir mücadele vermedi mi? Clinton yönetiminin temel iddiası, gerileme karşısında biraz bütçe açığının gerekli olduğu yolunda değil miydi? Benim ve diğer iktisatçıların çoğunun öğrencilerimize 60 yıldan beri öğrettiğimiz şey buydu. Açıkça söylemek gerekirse, "ekonomik bir inişe giren Tayland'ın mali tutumu nasıl olmalıdır" şeklindeki sınav sorusuna, IMF'nin verdiği cevabı veren öğrenci sınıfta kalır.

Kriz Endonezya'ya yayıldıkça, daha da kaygıya kapıldım. Dünya Bankası'ndaki yeni araştırmalar, böylesine etnik bakımdan bölünmüş bir ülkede, gerilemenin her türlü sosyal ve politik altüst oluşa yol açabileceğini gösteriyordu. Böylece, 1997 yılı sonlarında, Kuala Lumpur'da yapılan maliye bakanları ve merkez bankaları başkanları toplantısında, Dünya Bankası'nın incelemesinden geçmiş, dikkatle kaleme alınmış bir görüş açıkladım: Aşırı ölçüde daraltıcı parasal ve mali politikaların Endonezya'da politik ve sosyal çalkantılara yol açacağını belirttim. IMF gene tutumunu değiştirmede. IMF'nin direktörü Michel Camdessus, kamuoyuna daha önce açıkladığı görüşleri orada da söyledi: Doğu Asya tıpkı Meksika'nın yaptığı gibi dışını sıkarak bu zorluğu aşmalıydı. Ayrıca kısa vadede çektiği bütün sıkıntılara rağmen

Meksika'nın bu deneyimden daha güçlü çıktığını da söyledi. Ancak bu saçma bir benzetmeydi. Meksika, krizden yıllarca sonra bile zayıf kalan mali sistemini IMF zoruyla düzelttiği için krizden çıkmamıştı ki. ABD'ye yaptığı ihracatın, ABD'ndeki ekonomik canlanma ve NAFTA sayesinde artması ile durumunu düzeltmişti. Bunun tersine Endonezya'nın esas ticari partneri Japonya ile idi ve Japonya o zamanlar durgunluk içindeydi - hâlâ da öyle. Ayrıca Endonezya, Meksika'ya göre politik ve sosyal yönden çok daha fazla patlamaya müsaitti, tarihinde etnik çatışmalar çok daha fazlaydı. Ve bu çatışmaların artması, büyük ölçüde sermaye kaçışlarına yol açacaktı (bu kaçışlar, döviz hareketlerine getirilen kısıtlamaların IMF teşvikiyle gevşetilmesi nedeniyle de kolaylaşmış bulunuyordu). Ama bu gerekçelerin hiçbiri önemsenmedi. IMF dayattı, kamu harcamalarının kısılması talebinde ısrar etti. Ve böylece gıda ve yakıt gibi temel gereksinimlere yapılan desteklemeler, tam da daraltıcı politikalar bu desteklemeleri her zamankinden daha da çok gerekli kıldığı bir zamanda terk edildi.

1998 Ocak ayında işler öylesine kötüye gitmişti ki, Dünya Bankası'nın Doğu Asya'dan sorumlu başkan yardımcısı Jean Michel Severino, Asya'daki ekonomik felaketi tanımlarken o çok korkulan "r" harfli sözcüğü (resesyonu) ve "d" harfli sözcüğü (depresyonu) telaffuz etti.

O zamanlar ABD Maliye Bakan Yardımcısı olan Lawrence Summers, işleri olduğundan daha kötü gösterdiği gerekçesiyle Severino'ya bayrak açtı; ama olanları tanımlamanın başka yolu var mıydı? Etkilenen ülkelerin bazılarında üretim %16 veya daha fazla oranda düştü. Endonezya'daki işyerlerinin yarısı ya tam bir iflas içindeydi ya da iflasın eşiğindeydi. Bunun sonucu olarak da ülke düşük döviz kurlarının sağladığı ihracat fırsatlarından bile yararlanamıyordu.

İşsizlik on kattan fazla artmıştı ve hemen hiç bir güvenlik ağı bulunmayan bu ülkelerde gerçek ücretler hızla düştü. IMF Doğu Asya'da ekonomik güveni sağlayamamakla kalmıyor, bölgenin sosyal dokusunu da tahrip ediyordu. Ve sonra 1998 ilkbahar ve yazında kriz, Doğu Asya'dan patlamaya en hazır ülkeye, Rusya'ya kaydı.

Rusya'daki felâket, Doğu Asya'daki felakete aynı temel özellikleri taşıyordu. IMF'nin ve ABD Hazinesi'nin krizi kışkırtan politikalarının varlığı da bu ortak özelliklerden biriydi. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra, Rus-

ya'nın pazar ekonomisine geçişine ilişkin olarak iki düşünce okulu doğmuştu: Benim de dahil olduğum bir okul, bölgedeki uzmanların, Kenneth Arrow gibi Nobel ödülü sahibi ve diğer kişilerin bir karışımından oluşmaktaydı. Bu grup, pazar ekonomisinin, sözleşmelerin yürürlüğünü teminat altına alan hukuki yapılarından mali sistemin işleyişini sağlayan düzenleyici yapılarına kadar kurumsal altyapısının önemini altını çiziyordu. Arrow ve ben, on yıl önce Çinlilerle geçiş stratejilerini tartışan Ulusal Bilimler Akademisi grubuna dahil olmuştuk. Kamu mülkiyetindeki işletmelerin sadece özelleştirilmesinden ziyade rekabetin geliştirilmesinin önemi üzerinde durduk - ve pazar ekonomisine daha tedrici bir geçişi savunduk (hiperenflasyonla mücadele etmek için ara sıra kuvvetli önlemlerin alınması gerekeceğini de kabul ettik.)

İkinci grup, esas olarak, pazara olan inançları, onun temellerinin, yani etkin bir biçimde çalışması için gerekli olan koşulların devredilebileceği inancına sahip olacak kadar kuvvetli olan makro iktisatçılardan oluşuyordu. Bu iktisatçılar genellikle Rus ekonomisinin tarihini veya ayrıntılarını pek az biliyorlardı ve bilmelerine gerek olduğuna da inanmıyorlardı. Dayandıkları iktisadi doktrinlerin büyük gücü ya da nihai zayıflığı bunların evrensel olması ya da öyle sanılmasıydı. Kurumlar, tarih, hatta gelir dağılımı bile önemsizdi. Ve evrensel doğru, pazar ekonomisine geçiş sürecinde olan ülkelerde şok tedavisinin işlediğidir: İlaç ne kadar kuvvetli (ve tepki ne kadar acıtıcı olursa) iyileşme o kadar çabuk olacaktır. Ve tartışma bu şekilde gitmektedir.

Ne yazık ki ABD Maliye Bakanlığı ve IMF'de, Rusya ile ilgili tartışmayı ikinci grup kazandı. Ya da daha doğrusunu söylemek gerekirse, ABD Maliye Bakanlığı ve IMF açık bir tartışma olmaması için gerekeni yaptı ve sonra da körçesine ikinci yoldan ilerledi. Bu yola karşı olanlara ya danışılmadı ya da uzun süre danışılmadı. Örneğin Ekonomik Danışmanlar Konseyi'nde parlak bir iktisatçı olan Peter Orszag vardı. Orszag, Rus hükümetine özel bir danışman olarak hizmet etmişti ve sonunda Rusya'da etkili mevkilere gelen genç iktisatçıların çoğu ile çalışmıştı. Tam da Maliyenin ve IMF'nin uzmanlığına ihtiyaç duyacağı kişiydi. Ama, belki de çok fazla bildiği için ona hiç danışılmadı.

Ondan sonra neler olduğunu hepimiz biliyoruz. 1993 seçimlerinde, Rus seçmenleri reformculara ağır bir gerileme yaşattılar, reformcular bu gerilemeden hala kurtulamadı. O zamanlar Rusya politikasının iktisadi olmayan

yönleriyle görevli olan Strobe Talbott, Rusya'nın "çok fazla şok" yaşadığını ve "çok az tedavi" gördüğünü kabul etti. Ve bütün bu şok Rusya'yı gerçek pazar ekonomisine de götürmemişti. IMF ve ABD Maliye Bakanlığı'nın Moskova'yı zorladığı hızlı özelleştirme küçük bir oligarşik grubun devlet mallarını ele geçirmesine yol açmıştı. IMF ve ABD Maliye Bakanlığı Rusya'nın ekonomik dürtülerine gerçekten de yeniden yön vermişlerdi - ama yanlış bir yön. IMF ve ABD Maliye Bakanlığı, bir pazar ekonomisinin gelişmesine imkan sağlayacak kurumsal altyapıya gereken önemi vermeyerek - ve Rusya'ya sermaye giriş ve çıkışını kolaylaştırarak - oligarşicilerin yağması için gereken zemini hazırladılar. Hükümet, emeklilerinin parasını ödeyemeyen, oligarşiciler, kamu varlıklarını soyarak ve ülkenin son derece değerli kaynaklarını satarak elde ettikleri paraları Kıbrıs ve İsviçre'deki banka hesaplarına yolluyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri bütün bu korkunç gelişmelere bulaşmıştı. Kısa bir süre sonra Robert Rubin'in yerine Maliye Bakanı olacak olan Lawrence Summers, 1998 ortalarında, Rusya özelleştirmesinin baş mimarı olan Anatoly Chubais ile gerçekten de kamu oyunun karşısına birlikte çıktı. Bunu yaparak, Amerika Birleşik Devletleri, Rus halkını yoksullaştıran güçlerin ta kendisiyle ittifak yaptığını göstermiş oluyordu. Amerikan aleyhtarlığının orman yangını gibi yayılmasına şaşmamak gerekir. Talbott durumu kabul etmiş olsa da, Maliye Bakanlığı ve IMF'deki gerçek inananlar, önceleri, sorunun çok az tedavi değil çok az şok olduğu konusunda ısrar ettiler. Ama 1990'lı yılların ortalarında, Rus ekonomisi çökmeye devam etti. Üretim yarı yarıya düştü. Kasvetli Sovyet döneminin sonlarında bile nüfusun yalnızca %2'si yoksulluk içinde yaşarken "reform" döneminde yoksulluk oranlarının hemen hemen %50'ye çıktığı görüldü; Rus çocuklarının yarısından fazlası yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. Yalnızca çok yakın zamanlardadır ki IMF ve ABD Maliyesi tedavinin az olduğunu söylediler, ama şimdi de bunu eskiden beri söylediklerinde ısrar ediyorlar.

Bugün Rusya ümitsiz bir durumdadır. Yüksek petrol fiyatları ve uzun süredir direnilen Ruble devalüasyonu Rusya'nın biraz düzelmesine yardım etti. Ama yaşam standartları, geçişin başladığı yıllardaki düzeyinden çok çok aşağılarda bulunuyor. Ülke korkunç bir eşitsizlik kısıncında ve Rusların çoğu yaşadıkları acı deneyimden sonra, serbest piyasaya olan güvenlerini yitirmiş durumda. Petrol fiyatlarındaki ciddi bir düşüş, yapılmış olan bu mütevazı iyileşmeyi de kuşkusuz tersine çevirecektir.

Doğu Asya daha iyi durumda, ama hala çabalıyor. Tayland'ın borçlarından yaklaşık %40'ı hâlâ ödenmiyor. Endonezya derin bir resesyona gömülmüş durumda. Doğu Asya'nın performansı en iyi olan ülkesi Kore'de bile işsizlik oranları kriz öncesi döneme göre çok yüksek düzeyde. IMF propagandacıları, ekonomik gerilemenin sona ermesinin IMF politikalarının etkinliğinin bir kanıtı olduğunu söylüyorlar. Saçmalık. Her ekonomik gerileme sonunda biter. IMF'nin yaptığı tek şey Doğu Asya'nın resesyonlarının daha derin, daha uzun ve daha zor geçmesine yol açmak olmuştur. Gerçekten de IMF'nin reçetelerini en yakından uygulayan Tayland, daha bağımsız yollar izleyen Malezya ve Güney Kore'ye göre daha kötü bir performans göstermiştir.

Çoğu kez bana zeki - hatta parlak - insanların nasıl böyle kötü politikalar ürettiğini soruyorlar. Bir neden, bu zeki insanların, doğru dürüst iktisat kuramı kullanmamalarından kaynaklanıyor. Kaç kez, Washington iktisatçılarının kullandıkları modellerin ne kadar eskimiş ve ne kadar gerçeklerden uzak olduğunu görerek karamsarlığa kapılmışımdır. Örneğin iflas ve batma korkusu gibi mikro ekonomik olgular, Doğu Asya krizinde merkezi bir yer işgal ediyordu. Ama bu krizleri tahlil etmek için kullanılan makro ekonomik modeller, genel olarak mikro temellere dayanmıyorlardı; bu nedenle de iflası hiç hesaba katmadılar. Ama kötü iktisat, gerçek problemin yani gizlilik probleminin yalnızca bir belirtisiydi. Zeki insanlar kendilerini dış eleştirilere ve önerilere kapatırlarsa aptalca şeyler yapma ihtimalleri artar. Hükümette öğrendiğim tek bir şey varsa o da, açıklığın en hayati önem taşıdığı alanların, uzmanlığın en fazla önem taşıyor görüldüğü alanlar olduğudur. Eğer IMF ve ABD Maliyesi kendilerini daha fazla incelemeye açsalar, ahmaklıkları çok daha önceden ve çok daha açık bir biçimde ortaya çıkardı. Reagan'ın Ekonomik Danışmanlar Konseyi Başkanı Martin Feldstein ve Reagan'ın Devlet Bakanı George Shultz gibi sağ kanat eleştirmenleri, bu politikaları mahkum etmekte, Jeff Sachs, Paul Krugman ve bana katıldılar. Ama IMF, kendi politikalarını karşı çıkılmaz saydığı için - ve IMF'nin kulak vermesini sağlayacak herhangi bir kurumsal yapı bulunmadığı için - eleştirilerimizin çok az yararı oldu. Daha da korkutucu olanı, içerdeki eleştirmenlerin bile, özellikle doğrudan demokratik sorumluluk taşıyanların karanlıkta bırakılmasıydı. ABD Maliye Bakanlığı ekonomik tahlilleri ve reçeteleri konusunda öylesine kendini beğenmiştir ki Başkan'ın göreceği şeyler konusunda bile sıkı - hem de çok sıkı - kontrol uygular.

Açık tartışma olsaydı, şimdi bile Amerikan basınında üzerinde çok az yer alan sorulara yol açardı: IMF ve Maliye Bakanlığı artan küresel ekonomik oynaklığa katkı yapan politikaları ne ölçüye kadar dayatmıştı? (ABD Maliyesi 1993'te Kore'de Ekonomik Danışmanlar Konseyi'nin muhalefetine rağmen liberalizasyonu zorlamıştı. Maliye Bakanlığı Beyaz Saray'ın içindeki bu savaşı kazandı, ama Kore ve dünyanın ödediği fiyat yüksek oldu.) IMF'nin, Doğu Asya'ya yönelik ağır eleştirilerin bir kısmının amacı, dikkatleri kurumun kendi kabahatlerinden uzaklaştırmak mıydı? En önemlisi de Amerika - ve IMF - bizler ya da onlar, Doğu Asya'ya yardımcı olacağına inandıkları için mi bu politikaları dayattılar yoksa Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve ileri derecede sanayileşmiş ülkelerdeki mali çıkarların yararına olacağına inandığımız için mi bu politikaları dayattık? Ve eğer politikalarımızın Doğu Asya'nın yararına olacağına inandıysak kanıtlar neredeydi? Bu tartışmalara katılan biri olarak kanıtları görmeliydim. Hiç bir kanıt yoktu.

Soğuk savaşın bitişinden bu yana, pazarın İncilini küremizin uzak köşelerine taşımakla görevli insanlara, müthiş bir güç kazandırıldı. Bu iktisatçılar, bürokratlar ve yetkililer Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ileri sanayileşmiş ülkeler adına hareket ediyorlar ve pek az sayıda politikacının anlaşılır kılmak zahmetine gireceği bir dil konuşuyorlar. Ekonomik politika, bugün Amerika'nın dünyanın geri kalan kısmı ile ilişkiye girmesinin belki de en önemli kısmıdır. Ama dünyanın en güçlü demokrasisinde, uluslararası ekonomik politika kültürü demokratik değildir.

Önümüzdeki hafta IMF toplantısının yapılacağı biranın önünde bağırarak olan göstericiler bunu söylemeye çalışacak. Tabii ki bu karmaşık konuların tartışılması için caddeler en uygun yerler değiller. Protestocuların bir kısmı da, IMF'deki yetkililerin istediğine kıyasla daha fazla açık tartışma istiyor değiller. Ve protestocuların her söyledikleri doğru olmayacaktır. Ama küresel ekonomiyi yönetmekle görevli kıldığımız - IMF ve ABD Maliye Bakanlığındaki - insanlar bir diyalog başlatmazlarsa ve onların eleştirilerini ciddiye almazlarsa, işler çok, pek çok kötüye gidecek. Bunun böyle olduğunu daha önce de gördüm.